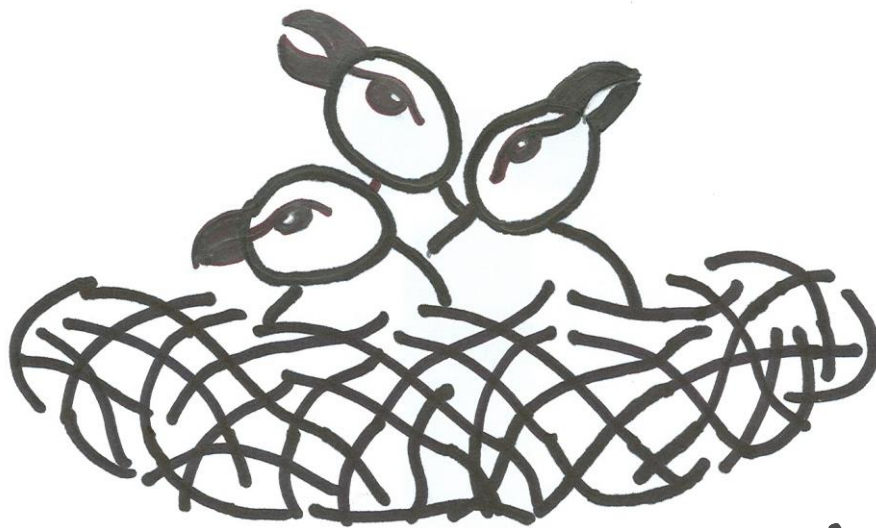

Virksomhedsplan

2026

HØGEREDEN

HØGEREDEN, Damvej 8, Kare, 8950 Ørsted. Tlf.: 27215129
v/ Henriette Madsen, Damvej 6, Kare, 8950 Ørsted.

Privat daginstitution for børn 0-6 år.
Aktive børn i et trygt landsbymiljø.

Forord:

Denne mappe indeholder virksomhedsplanen for Høgereden i Kare.

Da Høgereden startede i 2005 som en lille privat pasningsordning, var grundlaget for pædagogikken at skabe en hjemlig, tryk og rolig hverdag for børnene. Udgangspunktet var ganske enkelt at præsentere børnene for den respekt, sunde fornuft og "landsby-logik", man tidligere har kunnet opleve, ved at tilbringe sin barndom i en af de små landsbyer i Rougsø. Selv om Høgereden har vokset sig større, og nu mest ligner en "rigtig" børnehave, er denne oprindelige filosofi heldigvis stadig den røde tråd for vores børnehave. Og selv om vi hele tiden har haft det i baghovedet i vores daglige arbejde med børnene, er det alligevel rart at få de mere eller mindre ustrukturerede grundtanker konkretiseret på skrift i virksomhedsplanen. Vi er således også selv blevet mere bevidste om, hvad det er vi vil med Høgereden.

En anden vigtig grund til at virksomhedsplanen er blevet udarbejdet, var ønsket om - og behovet for - at Høgereden kunne ændre sin administrationsmæssige status, idet vi gerne ville overgå til at blive en egentlig privat børnehave. Vi skulle så selvfølgelig opfylde de samme betingelser som de offentlige børnehaver, og heri indgik bl.a. at vi skulle have en virksomhedsplan. Vi har desuden indmeldt os i DLO - en organisation for frie børnehaver, og vi samarbejder og udveksler erfaringer med andre private børnehaver. Med virksomhedsplanen har vi fået noget meget håndgribeligt at diskutere ud fra.

Virksomhedsplanen er udarbejdet af Louise, Charlotte og Henriette i løbet af sommeren 2008. Planen må ikke opfattes som en fastlåst lovtekst for retningslinjerne for børnehavens virke, men skal mere ses som en situationsbeskrivelse af de grundholdninger, der lige nu er fundamentet for den dagligdag, vi selv oplever i Høgereden. Lige siden den første åbningsdag har Høgereden udviklet sig, og det både håber og forventer vi, at den vil fortsætte med i fremtiden. Derfor er det også nødvendigt, at virksomhedsplanen med jævne mellemrum justeres til at passe til virkeligheden og ikke omvendt. Vi håber, at både børn, forældre og myndigheder vil bidrage konstruktivt og aktivt i denne videreudvikling af Høgereden ud fra det grundlag, der er beskrevet på de følgende sider.

Høgereden er blevet godkendt som privat daginstitution pr. 1. september 2013.

God fornøjelse med læsningen.

Henriette.

Indholdsfortegnelse

Forord

1. Faktuelle oplysninger

- 1.1 Adresse
- 1.2 Kontakt
- 1.3 Åbningstider
- 1.4 Lukkedage
- 1.5 Normering
- 1.6 Personale
- 1.7 Forældrebestyrelse

2. Præsentation og forhistorie

- 2.1 Høgereden på Høeggaarden
- 2.2 Høgeredens målsætninger
- 2.3 Aftale om børnepasning
- 2.4 Høgereden udvikler sig

3. Værdier

- 3.1 Omsorg
- 3.2 Tryghed
- 3.3 Nærvær
- 3.4 Respekt
- 3.5 Økologi
- 3.6 Læring gennem leg
- 3.7 Tæt forældresamarbejde

4. Lærings og udviklingsforståelse

5. Læreplaner

6. Dokumentation og evaluering

7. Forældresamarbejde

8. Årets gang

- 8.1 Hverdagen
- 8.2 Turdage
- 8.3 Traditioner
- 8.4 Sproggruppe og førskolegruppe

9. Kostpolitik

- 9.1 Vores mål med kostpolitikken
- 9.2 Morgenmad
- 9.3 Mellemmåltider
- 9.4 Madpakker
- 9.5 Måltiderne
- 9.6 Fødselsdage
- 9.7 Maddage
- 9.8 Økologi

1. Faktuelle oplysninger

1.1. ADRESSE

HØGEREDEN

Damvej 8, Kare

8950 Ørsted

1.2 KONTAKT

Telefonnumre til Høgereden:

Henriette : 27215129

Mailadresse: hm@hoegereden.dk

Hjemmeside: www.hoegereden.dk

1.3 ÅBNINGSTIDER

Høgeredens åbningstider er:

Mandag - torsdag kl. 6.30-17

Fredag kl. 6.30-16

1.4 FERIE OG FRIDAGE

Høgereden har lukket alle Helligdage. Vores personale har fastlagt ferie i sommerferieugerne 29, 30 og 31, i de tre hverdage op til påske, d. 24. og 31. december og mellem jul og nytår, dagen efter Kr. Himmelfartsdag samt grundlovsdag.

1.5 NORMERING

Høgereden er normeret til 22 børn fra 0-6 år.

1.6 PERSONALE

Henriette Madsen: Ejer og daglig leder af Høgereden.

Personalegruppen består af 5 medarbejdere.

1.7 FORÆLDREBESTYRELSE

Forældrebestyrelsen består af 5 forældrerepræsentanter og 2 suppleanter.

2. Præsentation og forhistorie

2.1 Høgereden på Høgegården

Høgereden er et alternativt pasningstilbud for en mindre gruppe børn i alderen 0-6 år.

Høgereden har hjemme i Høeggaarden, en gammel firlænget gård i Kare.

Gården bliver drevet som økologisk landbrug, med ammekøer, heste og fjerkræ, og det er hensigten, at livet på gården og den omkringliggende natur skal være en vigtig del af børnenes hverdag.

Selve redestedet er Høeggaardens stuehus, som er rammen for vores daglige indendørs aktiviteter.

Høeggaardens stuehus indeholder 2 afdelinger med hver sit opholdsrum, køkken og toilet.

2.2 Høgeredens målsætninger

- ❖ At skabe et pasningstilbud for 0-6 årige børn, der kan fungere som et alternativ og supplement til de traditionelle store offentlige børnehaver.
- ❖ At give det enkelte barn en blid opstart som børnehavebarn i form af en lille overskuelig gruppe på få børn.
- ❖ At tage udgangspunkt i det rolige miljø i vores landsby, og via dagligdagen på Høeggaarden lære barnet respekt for naturen og dyrene
- ❖ At bruge personalets erfaringer som grundlag for at igangsætte kreative aktiviteter for børnene.
- ❖ At tage udgangspunkt i det enkelte barn og dets ressourcer.
- ❖ At barnet lærer at respektere andre børn og voksne og indgå i et lille samarbejde med dem gennem daglige aktiviteter.
- ❖ At give det skoleklare børnehavebarn en god og tryk overgang fra børnehave til skole ved bl.a. at præsentere det for indskolingsaktiviteter.

2.3 Aftale om børnepasning

Høgereden er godkendt som privat daginstitution af Norddjurs Kommune. Norddjurs Kommune har pligten til at føre løbende tilsyn.

Forældrene indgår en skriftlig aftale med **Høgereden**. Norddjurs Kommune udbetaler tilskud til **Høgereden** på baggrund af oplysninger om de indmeldte børn.

Denne pasningskontrakt indeholder de aftalte forhold omkring pasningstid, ferie, opsigelse og alle øvrige overordnede retningslinjer.

2.4 Høgereden udvikler sig

Den oprindelige grundtanke bag oprettelsen af **Høgereden** var, at jeg på den måde kunne passe et arbejde, men stadig give vores yngste datter den ønskede hverdag, indtil hun nåede skolealderen.

Vores yngste datter startede i skole efter sommerferien 2008, og jeg må indrømme, at jeg aldrig havde forestillet mig, at min lille "midlertidige" pasningsordning skulle udvikle sig til det den er i dag. Børnehaven **Høgereden** har vist sig så populær, at den siden hen har kunnet fejre fødselsdag 20 gange. Den kører således nu på sit 20. år med en normering på 22 børn og 5 ansatte.

Høgereden har således hurtigt etableret sig som en integreret og anerkendt del af lokalsamfundet.

I begyndelsen af september 2013 gik **Høgereden** fra at være et pasningstilbud under "fritvalgsordningen" til at være en godkendt privat daginstitution. En fortsat drift vil kræve, at **Høgereden** lever op til en administrativ og lokalemæssig standard, der mindst svarer til de gængse offentlige pasningstilbud.

Høgereden ønsker fortsat udvikling, så den er permanent bæredygtig, og fortsat fremstår som et varigt element i landsbybilledet.

3. Værdier

3.1 Omsorg

Det er vigtigt for os at yde omsorg for børn og voksne i Høgereden. Alle mennesker har brug for andre menneskers omsorg. For os betyder omsorg for børnene, at vi voksne er lydhøre overfor barnets behov og ønsker. At vi voksne kan se, hvad det er barnet har brug for, og at vi har en lydhørhed overfor barnets signaler og udtryk.

Omsorg kan deles op i to, De fysiske omsorgsbehov og De psykiske omsorgsbehov. De fysiske er de synlige behov som f.eks. at sørge for at barnet får noget at spise og drikke, rent og tørt tøj på kroppen, frisk luft og mulighed for fysisk udfoldelse.

De psykiske omsorgsbehov viser vores øvrige værdier, som vi lægger særligt meget vægt på. Det er de mere usynlige behov, som kan være svære at beskrive, men det handler i bund og grund om måden, vi er sammen på. Vi ønsker at være tilgængelige for børnene og tilbyde dem nærvær og kontakt, så de kan føle sig trygge og værdsatte.

Vi håber at kunne være gode rollemodeller for børnene, så de ligeledes lærer at kunne yde omsorg for hinanden og de mennesker, de møder på deres vej frem i livet.

3.2 Tryghed

Vi har valgt at være en lille enhed med få børn og faste og kendte voksne. Mange børn finder tryghed i det genkendelige og overskuelige. Vi oplever det som en overskuelig start på livet som vuggestue- og børnehavebarn og nemmere for børnene at have overblikket over mulige legekammerater og at kunne knytte nære venskaber. Vi vægter en hverdag med kendte rutiner som samling, frokost, ture i lokalmiljøet og tilbagevendende traditioner. Vi mener, at børnene har større mulighed for at udvikle sig, når de kender rammerne for deres hverdag og finder tryghed i dem.

3.3 Nærvær

Egenskaber som effektivitet og produktivitet bliver vægtet højt i vores samfund i dag, men for os er det vigtigt at sætte farten ned og være til stede i nuet sammen med børnene. Vi vil gerne have tid til at fordybe os i de små ting, som fascinerer børnene som f.eks. en myre med mad på ryggen eller en gravemaskine.

Høgereden har en god normering. Det har vi valgt, fordi vi finder det vigtigt at kunne have tid til det enkelte barn. Tid til at se barnet og lytte til hvad det har at sige.

*Et menneske kan leve uden sit syn,
En blind er også et menneske.
Hvis man ikke bliver set,
Så er man ingenting.*
(Per Olov Enquist, "Den forstødte engel")

3.4 Respekt

Vi vil møde børn og forældre med respekt for deres person, værdier og følelser og respekterer, at vi er forskellige som mennesker. Vi mener, at det er forudsætningen for, at barnet kan udvikle respekt for sig selv og andre.

Et barn, som ikke bliver mødt med respekt, kan ikke respektere sig selv.

Et barn, som ikke lærer at respektere sig selv, kan ikke respektere andre.

(Jenny Gren, Socionom)

Vi vil gerne lære børnene, at det er i orden at have grænser for sig selv, og at de skal sige fra, hvis der er nogen, der overtræder dem. Desuden finder vi det vigtigt, at vi taler til hinanden på en ordentlig måde både voksne og børn. Vi vil lære børnene respekt for naturen omkring os, dyrene i naturen og på Høeggården. I Høgereden lærer børnene også at passe på de ting, vi har såsom legetøj og møbler, og hvis vi er på besøg at passe på andres ting.

3.5 Økologi

Børnehaven Høgereden bygger på en økologisk tankegang, da den har til huse på et økologisk fritidslandbrug. Vi vil gerne lære børnene omtanke for vores natur og for dyrene. Vi er ikke fanatiske, men bruger økologiske produkter, hvor det er økonomisk og praktisk muligt. Vi sortere affald og fodrer høns med vores køkkenaffald. Vi går ind for genbrug, hvoraf flere af vores møbler og meget af vores legetøj er genbrug. Vi lærer børnene at smide skrald i skraldeposen og ikke ude i naturen.

3.6 Læring gennem leg

Vi er af den opfattelse, at legen er den vigtigste form for aktivitet i hverdagen. Legen er det redskab, hvormed barnet lærer noget om sig selv og om sine omgivelser. Børn, der får lov til at udforske,

undersøge og afprøve egne ideer, bliver stærke og velfungerende børn. Derfor vægter vi, at børnene får rum og tid til selv at lege uden at blive overvåget af voksne. F.eks. ude i haven eller bag en lukket dør. Vi er dog, det meste af tiden, opmærksomme på, hvad der rører sig i børnenes lege, så vi kan træde til med en hjælpende hånd eller lidt inspiration. Vi mener, at det er vigtigt for børnene indimellem at få inspiration til deres leg. Det vil vi give dem gennem ture i skoven, på biblioteket, lege planlagt af de voksne m.m. Ofte ser vi, at børnene faktisk udvikler deres leg, når de har oplevet noget nyt og spændende.

3.7 Tæt forældresamarbejde

Vi vægter et forældresamarbejde, hvor kommunikationen er baseret på åbenhed og ærlighed og således giver mulighed for en konstruktiv dialog, da det er forudsætning for at barnet får så god en dagligdag så muligt.

Samtidig håber vi på en engageret forældregruppe, der ønsker at tage aktiv del i **Høgereden**s hverdag og vil bidrage med, hvad de hver især kan, som **Høgereden** vil kunne drage nytte af. F.eks. kunne det være viden om forskellige ting, evner for musik, natur, teater, billedkunst, en spændende arbejdsplads, overskud fra køkkenhaven eller noget helt andet?

Høgereden har en forventning om, at forældrene deltager så meget som muligt i de arrangementer, som løber hen over året både ved at møde op, men også at deltage i planlægningen. Der er samtidig et behov for, at forældrene er medvirkende til at tage initiativ til og medansvar for nye tiltag.

Et tæt forældresamarbejde handler dog ikke kun om at byde ind med praktisk hjælp, men også at udvise interesse for dagligdagen i **Høgereden**. Som forælder har man muligheden for at få indflydelse på indholdet i hverdagen og kan komme med gode idéer og inspiration. Ligeledes er det gode forældresamarbejde baseret på konstruktiv dialog om, hvordan vi sammen kan skabe den bedst mulige hverdag for barnet.

Som forælder til et barn i **Høgereden** har man et medansvar for at passe på stedet, dets omgivelser, dets værdier, børnene og hverdagen generelt.

4. Lærings- og udviklingsforståelse

I **Høgereden** tager vi ikke udgangspunkt i udviklingsteorier, der tænker i faser eller stadier. Vi vil tage udgangspunkt i det enkelte barn og dets ressourcer.

Vi vægter at fokusere på barnets styrker og ressourcer frem for på det, barnet ikke kan.

I Høgereden ser vi barnets frie leg som hovedkilde til dets læring selvom barnet ikke leger for at lære, men udelukkende leger for at lege. Vi kan gennem pædagogiske aktiviteter være med til at inspirere legen og levere oplevelser, som børnene kan bygge videre på i deres leg.

Børn lærer på forskellige måder, og de har forskellige erfaringer, interesser, potentialer og ressourcer, der udfolder sig i forskellige tempi og indvirker på deres læring. Lege, oplevelser og aktiviteter vil altså indebære forskellig læring alt efter barnet.

Vi finder det derfor vigtigt at udarbejde en læreplan, der i sin målsætning anerkender og respekterer denne forskellighed. Målene skal ses som brede overordnede mål frem for snævre færdigheds mål, der indebærer, at børnene vil blive målt efter, om de kan det samme på et bestemt tidspunkt (såsom at kunne binde sit snørebånd, tælle til ti, have et bestemt antal ord i sit ordforråd osv.).

Barnets læreprocesser indebærer imidlertid også læreprocesser for de voksne i dets omgangskreds. Når barnet *lærer* noget nyt; *kan* noget nyt, *ved* noget nyt, *begriber* verden på en ny måde og *handler* på en ny måde, så indebærer det samtidig, at den voksne må begribe og handle i forhold til barnet på nye måder. Læringen er således en dynamisk proces i relationen mellem barnet og den voksne.

Vi mener hermed, at der kræves opmærksomme og nærværende voksne til at skabe de bedste forudsætninger for barnets læring. Det forudsætter voksne, der forstår at skabe et trygt og stimulerende miljø, voksne der forstår at lytte til og anerkende barnet, voksne der forstår at følge op på børnenes egne ideer og initiativer, voksne der har nysgerrighed til at gå på opdagelse sammen med børnene; altså *lære sammen med dem*.

5. Læreplaner

Pædagogisk læreplan for

Børnehaven Høgereden

Om skabelonen

Denne skabelon henvender sig til jer, som er ledere og pædagogisk personale i dagtilbud. Formålet med skabelonen er at inspirere og understøtte udarbejdelsen af jeres lokale pædagogiske læreplan.

Den grundlæggende ramme for udarbejdelsen af den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven med tilhørende bekendtgørelse, der er omsat i Børne- og Socialministeriets publikation [Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold, 2018](#). Det er hensigten, at I skal bruge publikationen, når I arbejder med skabelonen.

Skabelonen indeholder alle de lovmæssige krav til at udarbejde den pædagogiske læreplan. Samtidig understøtter skabelonen jeres overvejelser vedrørende den løbende dokumentation og evaluering af arbejdet med den pædagogiske læreplan.

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for det pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse, hvor legen er grundlæggende, og børneperspektivet er tydeligt. Jeres konkrete læreplan giver jer en ramme til at arbejde systematisk med at planlægge, følge op på og videreudvikle kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø i jeres dagtilbud i forhold til jeres børnegruppe.

Inden for de krav, der følger af dagtilbudsloven, er det op til jer at beslutte, hvordan I konkret vil arbejde med den pædagogiske læreplan. Jeres læreplan skal være et dynamisk og meningsfuldt dokument, som peger fremad, og som I kan bruge aktivt i den løbende udvikling af den pædagogiske kvalitet og jeres pædagogiske praksis.

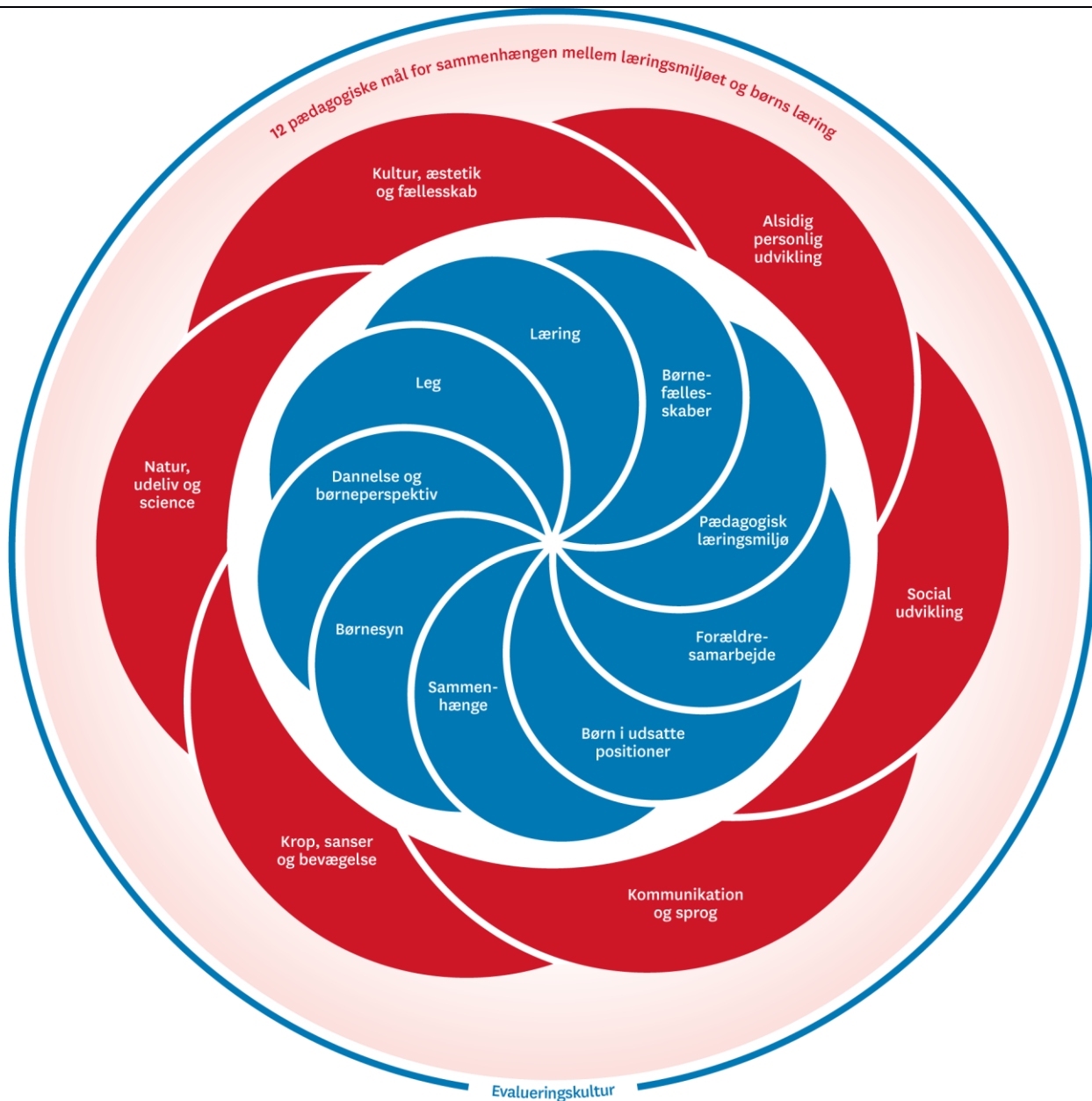
[Den styrkede pædagogiske læreplan. Rammer og indhold](#)

Brug af skabelonen

Når I udfylder skabelonen, skal I klikke på *skrivefeltet*. I kan fremhæve tekster og indsætte billeder.

I kan slette denne side ved at markere teksten og billedet og trykke *delete*. I kan også slette den sidste side, hvis I ønsker det.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

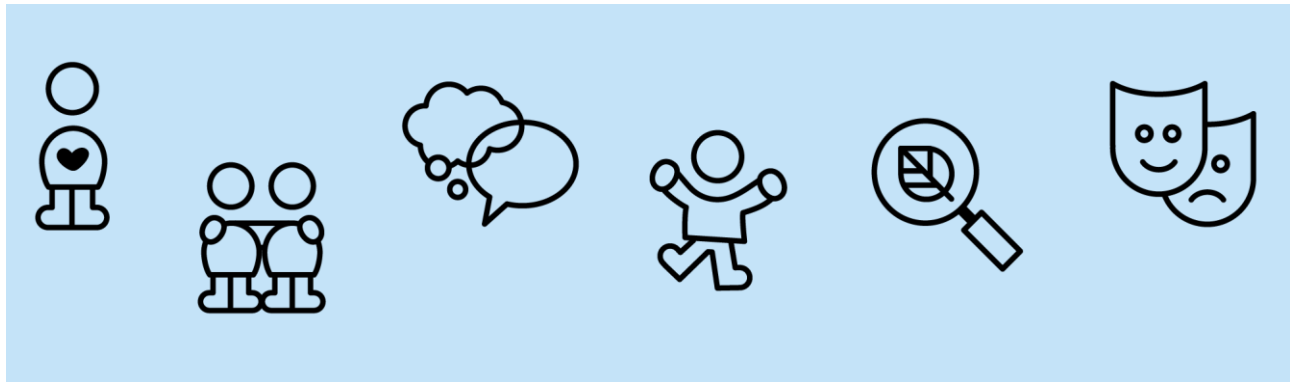

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold](#). Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den

pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen. På sidste side i skabelonen er der yderligere information om relevante inspirationsmaterialer.

Hvem er vi?

Her beskriver vi kort vores stamoplysninger, pædagogiske profil og lokale forhold. Det kan for eksempel være børnegruppens sammensætning og forskellige forudsætninger, de fysiske rammer, geografisk placering og andre ting, der har betydning for vores pædagogiske arbejde.

Høgereden er et alternativt pasningstilbud for en mindre gruppe børn i alderen 0-6 år. Høgereden har hjemme i Høeggaarden, en gammel firlænget gård i Kare. Gården bliver drevet som økologisk landbrug, med ammekøer, heste og fjerkræ, og det er hensigten, at livet på gården og den omkringliggende natur skal være en vigtig del af børnenes hverdag. Selve redestedet er Høeggaardens stuehus, som er rammen for vores daglige indendørs aktiviteter. Høeggaardens stuehus indeholder 2 afdelinger med hver sit opholdsrum, køkken og toilet.

- ❖ At skabe et pasningstilbud for 0-6 årige børn, der kan fungere som et alternativ og supplement til de traditionelle store offentlige børnehaver.
- ❖ At give det enkelte barn en blid opstart som børnehavebarn i form af en lille overskuelig gruppe på få børn.
- ❖ At tage udgangspunkt i det rolige miljø i vores landsby, og via dagligdagen på Høeggaarden lære barnet respekt for naturen og dyrene
- ❖ At bruge personalets erfaringer som grundlag for at igangsætte kreative aktiviteter for børnene.
- ❖ At tage udgangspunkt i det enkelte barn og dets ressourcer.
- ❖ At barnet lærer at respektere andre børn og voksne og indgå i et lille samarbejde med dem gennem daglige aktiviteter.
- ❖ At give det skoleklare børnehavebarn en god og tryk overgang fra børnehave til skole ved bl.a. at præsentere det for indskolingsaktiviteter.

Pædagogisk grundlag

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

”De centrale elementer er:

Børnesyn. Det at være barn har værdi i sig selv.

Dannelse og børneperspektiv. Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.

Leg. Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.

Læring. Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.

Børnefællesskaber. Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.

Pædagogisk læringsmiljø. Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.

Forældresamarbejde. Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.

Børn i udsatte positioner. Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.

Sammenhæng til børnehaveklassen. Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 14

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

Først forholder I jer til de fem elementer:

Børnesyn

Dannelse og børneperspektiv

Leg

Læring

Børnefællesskaber.

I kan beskrive elementerne samlet eller hver for sig.

De øvrige elementer i det pædagogiske grundlag skal ifølge loven fremgå særskilt af den pædagogiske læreplan. Disse elementer forholder I jer til lidt senere.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 15

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

I Høgereden tager vi ikke udgangspunkt i udviklingsteorier, der tænker i faser eller stadier. Vi vil tage udgangspunkt i det enkelte barn og dets ressourcer. Vi vægter at fokusere på barnets styrker og ressourcer frem for på det, barnet ikke kan.

I Høgereden ser vi barnets frie leg som hovedkilde til dets læring selvom barnet ikke leger for at lære, men udelukkende leger for at lege. Vi kan gennem pædagogiske aktiviteter være med til at inspirere legen og levere oplevelser, som børnene kan bygge videre på i deres leg. Børn lærer på forskellige måder, og de har forskellige erfaringer, interesser, potentialer og ressourcer, der udfolder sig i forskellige tempi og indvirker på deres læring. Lege, oplevelser og aktiviteter vil altså indebære forskellig læring alt efter barnet.

Vi finder det derfor vigtigt at udarbejde en læreplan, der i sin målsætning anerkender og respekterer denne forskellighed. Barnets læreprocesser indebærer imidlertid også læreprocesser for de voksne i dets omgangskreds.

Når barnet lærer noget nyt; kan noget nyt, ved noget nyt, begriber verden på en ny måde og handler på en ny måde, så indebærer det samtidig, at den voksne må begribe og handle i forhold til barnet på nye måder. Læringen er således en dynamisk proces i relationen mellem barnet og den voksne. Vi mener hermed, at der kræves opmærksomme og nærværende voksne til at skabe de bedste forudsætninger for barnets læring. Det forudsætter voksne, der forstår at skabe et trygt og stimulerende miljø, voksne der forstår at lytte til og anerkende barnet, voksne der forstår at følge op på børnenes egne ideer og initiativer, voksne der har nysgerrighed til at gå på opdagelse sammen med børnene; altså lære sammen med dem.

Vi er i samarbejde med forældrene en vigtig faktor i børnenes dannelsesproces..... demokrati ....

Børnefællesskaber...

Pædagogisk læringsmiljø

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 22-23

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Vi har altid arbejde ud fra tanken om, at hele dagen er i spil når vi taler om læringsmiljø. Vi arbejder meget i rytmer og rutiner, som børnene trives i og kender.

Vi starter dagen med spise morgenmad sammen i køkkenet, små og store. Børnene hjælper med at tømme opvaskemaskinen, lægge tøj sammen, skære frugt og dække bord. Der er en stor værdi i at deltage i de daglige gøremål; at føle sig som en del af fællesskabet, bidrage til fællesskabet, styrkelse af motorik og praktiske færdigheder. Børnene kommer løbende og vi gør meget ud af at sige godmorgen til den enkelte og samtidigt at holde bordskik omkring morgenmaden. Vi øver at blive siddende til man er færdig, holde ro ved bordet, tage hensyn, hjælpe hinanden, sige tak for mad m.m.

Når børnene er færdige må de gå ind og lege i stuen eller udenfor, så der forsat er ro til at tage mod børn der møder ind og til at spise morgenmad. Vi deler os i småbørnsgruppe og storbørnsgruppe i løbet af morgenen, for at skabe plads til fordybelse og ro til leg for alle, store som små.

Morgenstunden går med at lege i mindre grupper, lege udenfor, se film, tegne, lave puslespil, læse, morgengymnastik m.m. Desuden bliver praktiske gøremål som rydde af bordet, vasketøj og lave dej til boller ordnet i denne stund. De børn der har brug for det deltager i gøremålene.

Inden formiddagsfrugten rydder vi op sammen. Alle hjælper hinanden.

Til formiddagsfrugten synger vi vores sang om dagene, snakker om hvad dag det er i dag og hvem der skal dele frugt og senere madpakker ud. Vi vender årstider, datoer, vejret, hvad der rør sig m.m. til sidst snakker vi om dagens program.

Formiddagene er meget forskellige. Nogle gange har det noget fast på programmet: Ture ud af huset, skovuge, maddage, gymnastik, forberedelse til fester, kunstuger m.m. andre gange tager vi på spontane ture eller børnene får lov at vælge hvad de vil.

Nogle gange er det noget vi gør alle sammen, andre gange deler vi os op i små grupper for at give ro, mulighed for at styrke nye eller gamle legerelationer.

Når vi skal ud, bruge vi tid på at børnene øver sig i selv at ordne toiletbesøg og at tage overtøj på selv. Ligeledes når vi kommer ind at de øver sig i selv at tage overtøjet af og rydde op efter sig selv. Vi opfordre

til at man hjælper hinanden.

Hvis vi er hjemme holder vi samling inden vi skal have frokost, småbørnsgruppen for sig. De store inddeles nogle gange også i to grupper, for at tilgodese flere behov. Om sommeren er vi ofte ude det meste af dagen.

Samlingsstunden går med; navnesang, sange, dialogisk læsning, samtaler, lege m.m. ud fra hvad der rør i i børnehaven og mellem børnene i tiden.

Efter samling, spiser vi madpakker. De yngste i storstuen og de ældste fordelt ved 2-3 borde i 1-2 rum for at give ro til samtaler børnene imellem og mellem børn og voksne. Børnene hjælper på skift med at dele madpakker ud og dække bord. Ældstegruppen har ligeledes pligter som at feje, tørre borde af m.m.

Over middag er der plads til, at de børn der har behov kan sove eller hvile. De der ikke hviler går ud, går eller kører på tur, laver bål, yoga, laver kreative sysler med en voksen.

Ca. kl. 14 er der eftermiddagsmad. Under eftermiddagsmaden snakker vi om eftermiddagen, hvornår bliver man hentet, hvad vil man gerne lave m.m. Vi hjælpes ad med at tage af bordet og feje. Eftermiddagen går med selvvalgte aktiviteter såsom kreative sysler, tegne, leg inde eller ude, puslespil, spil m.m.

De sidste børn hjælper med at rydde op, tømme skraldespande og støvsuge.

Samarbejde med forældre om børns læring

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 24-25

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Vi vægter et forældersamarbejde, hvor kommunikationen er baseret på åbenhed og ærlighed og således giver mulighed for en konstruktiv dialog, da det er forudsætning for at barnet får så god en dagligdag så muligt.

Den daglige kontakt med forældrene er grundlæggende i Høgereden. Vi vægter at bruge tid på at fortælle om barnets dag og generelt om barnets trivsel og læring. Ligeledes er det vigtigt, at forældrene om morgenen fortæller, hvis der er noget særligt, der kan komme til at påvirke barnets dag i børnehaven.

Vi ønsker ligeledes at være tilgængelige for forældrene, hvis de har et behov for en samtale omkring deres barns trivsel og udvikling i Høgereden. Ellers vil vi holde forældresamtaler 1 gang om året, hvor vi vil snakke om barnet, opstarten i Høgereden, mål for barnets udvikling det kommende år, skoleparathed

m.m.

Børn i udsatte positioner

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 26

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

Vi vil tage udgangspunkt i det enkelte barn, og kan derfor ikke opstille nogle helt faste mål for, hvordan vi gør. Det kunne dog eksempelvis være:

- ❖ Tættere forældrekontakt
- ❖ Flere forældresamtaler
- ❖ En handleplan for det enkelte barn
- ❖ Støtte og sparring med PPR (Talepædagog, psykolog, fysioterapeut m.fl.)
- ❖ Særlige hensyn i hverdagen
- ❖ Særlige pædagogiske aktiviteter

arbejde med barnets relationer til de andre børn

- ❖ Støtte og sparring med specialpædagogerne

Sammenhæng til børnehaveklassen

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 27

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen? (Dette spørgsmål gælder kun dagtilbud med

børn i den relevante aldersgruppe.)

Fra april/august kommer børnene ind i lillestuen og spiser frokost. Her har ældste gruppen opgaver som skal løses i forbindelse med frokosten. En skal dele madpakker ud og dække bord, en anden skal rydde af, en tredje skal tørrer bordet af og en fjerde skal feje. Under frokosten læser den voksne højt eller der lyttes til lydbog.

Før efterårsferien har vi en skoleparathedssamtale med forældrene til de børn som bliver 6 år det kommende år. Her snakker vi om hvad børnene kan og hvor deres styrker ligger og ligeledes sætter vi nogle mål for det kommende 1/2 år i børnehaven. Her bliver også drøftet en evt. skoleudsættelse, hvis der er behov for det.

Efter efterårsferien starter der sproggruppe for ældste gruppen en gang om ugen. Det kører frem til jul evt. længere hvis børnene er glade for det.

I sproggruppe øver vi at sidde på en taburet, lytte, række hånden op, vente på tur. Vi har yderligere fokus på rim og remser, dialogisk læsning, lydlig opmærksomhed m.m.

I januar starter ældste gruppe aktiviteterne; her har vi fokus på at holde styr på egne ting, selvhjulpethed, kollektive beskeder, at være en gruppe, at tage på tur m.m.

Der bliver lagt et program som kommer omkring besøg i de SFOer som børnene skal videre til, besøg på de skoler som børnene skal gå på, virksomhedsbesøg, museumsbesøg m.m.

Sluttigt har vi overleveringsmøder med de pågældende SFOer og skoler, som børnene skal gå i/på.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 29

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

Vi bruger meget lokalsamfundet omkring os. Både det helt nær, som f.eks. naboer, lokale erhvervsdrivende, lokale legepladser, skovene. Derudover bruger og bidrager vi til de nærliggende landsbyer. Såsom bibliotek, teater, skole, SFO, plejehjem, brandstation og virksomheder.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

”Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.

Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 30

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

Det er vigtigt for os at der er en hjemlig og hyggelig atmosfære i børnehaven. Det opnår vi gennem brugen af almindelige møbler, genbrugsmøbler, genbrugslegetøj, blomster, pynt og stearinlys. Børnehaven er prydet af børnenes hverdagstegninger og sæsonklip. Vi fordrer at børnene rydder op efter sig og passer på de ting der omgiver os.

Vi vægter ro og plads til alle i de fleste rum af huset. Lillestuen kan bruges til vilde lege og hvis børnene vil lege uden voksenøjne eller i mindre grupper. Vilde lege kan også leges ude. De ældste børn har som

regel altid mulighed for at gå ud.

Vores indretning skifter med børnegruppens behov. Hvis vi oplever at et rum ikke bruges optimalt, ændre vi på indretningen og hvordan rummet bruges.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 32

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Alsidig personlig udvikling

Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag

Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Sammenhæng:

Børns personlige udvikling trives bedst i en omverden, der er lydhør og medlevende.

Samtidigt skal børnene opleve sig selv som værdsatte individer, der er beskyttet af et fællesskab,

hvor de kan lære at se og forstå samspillet og de konflikter der opstår med andre, både børn og voksne. Det er vigtigt, at barnet får mulighed for at få et stadigt mere nuanceret kendskab til sig selv og andre. At føle sig genkendt og husket af andre giver børnene tryghed og kontinuitet og det er nærende for selvforståelse at gøre en forskel.

Mål:

- ❖ At give børnene mulighed for succesfulde oplevelser.
- ❖ At børnene udvikler en positiv selvopfattelse ved at blive anerkendt som en værdifuld person med de følelser, potentialer og intentioner, som det har.
- ❖ At børnene udvikler selvværd og selvtillid og tro på egen formåen med respekt for hinanden og andre.
- ❖ At barnet bliver selvstændigt og selvhjulpen.
- ❖ At barnet får styrket og udviklet sin evne til at vise, forstå og håndtere følelser og følelsesudtryk.
- ❖ At støtte op om barnets nysgerrighed, ideer og eksperimenteren.

Tiltag:

- ❖ Vi vil skabe en genkendelig struktur i hverdagen.
- ❖ Vi vil skabe tid og rum for fordybelse for børnene.
- ❖ Vi vil høre og se barnet og støtte dets initiativer.
- ❖ Vi vil tage udgangspunkt i det enkelte barns formåen og stille udfordringerne herefter.
- ❖ Vi vil skabe et anerkendende miljø med positive forventninger til hinanden.
- ❖ Vi vil have fokus på det positive børnene gør og det de er gode til.
- ❖ Vi vil opfordre børnene til at prøve selv.
- ❖ Vi vil lade barnet prøve sig selv af og mærke sine egne grænser.
- ❖ Vi vil være voksne, der er voksne og tager det nødvendige ansvar og er gode rollemodeller.

Tegn:

- ❖ Når børnene bruger sætningen "Jeg kan" frem for "Jeg kan ikke".
- ❖ Når børnene siger "Jeg vil selv!"

- ❖ Når børnene prøver selv, inden de spørger om hjælp.
- ❖ Når barnet beder om hjælp i situationer det ikke selv kan håndtere.
- ❖ Når børnene ser hinandens positive sider.

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Social udvikling

Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag

Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Sammenhæng:

Sociale kompetencer er nøglen til fællesskabet, hvor børnene har mulighed for at udfolde sig i samspil med andre børn og voksne. Sociale kompetencer er empati, evne til tilknytning og sociale færdigheder. For os er det vigtigt, at børnene kan føle empati for hinanden, sætte sig i hinandens sted og føler sig som en del af gruppen. Vi forstår sociale færdigheder som evnen til at forhandle, mægle og give sig i diskussioner.

Mål:

- ❖ At sikre, at børnene anerkendes og respekteres som de personer, de er, og at de oplever at høre til.
- ❖ At børnene oplever tryghed og tillid i deres relationer til både voksne og andre børn i en børnehave uden mobning, og hvor ingen holdes udenfor.
- ❖ At børnene inddrages og opmuntres til at være aktive deltagere i fællesskabet.

- ❖ At de lære at samarbejde med andre og deltager i de demokratiske beslutningsprocesser.
- ❖ At barnet lærer, at sætte grænser for sig selv og samtidig respektere andres.
- ❖ At vi alle aktivt støtter og opmuntrer børnenes empatiske udtryk og handlinger, så de lærer at leve sig ind i andres tanker og følelser.
- ❖ At vi etablerer nære relationer på tværs af køn og alder.

Tiltag:

- ❖ Vi vil skabe tid til konfliktløsning og følelser.
- ❖ Vi vil hjælpe barnet med at løse konflikter i form af dialog mellem parterne.
- ❖ Vi vil støtte barnet omkring dets grænser og hjælpe til at de ikke overtrædes.
- ❖ Vi vil lade børnene være med til at bestemme i deres hverdag, f.eks. hvor de vil lege, hvad vi skal spise til middag, hvad vi skal servere til forældre Kaffe, hvilke sange vi skal synge til samling m.m.
- ❖ Vi vil sætte ord på barnets følelser.
- ❖ Vi vil give plads til, at barnet kan have alle følelser.
- ❖ Vi vil rose, når børnene støtter og hjælper hinanden.
- ❖ Vi vil ikke acceptere mobning.
- ❖ Vi vil stå ved det vi siger, så børnene kan have tillid til os.
- ❖ Vi vil hjælpe barnet til at etablere legerelationer.
- ❖ Vi vil planlægge ture og aktiviteter ud fra mulige legerelationer.
- ❖ Vi vil planlægge ture og aktiviteter på tværs af alder og køn.

Tegn:

- ❖ Når børnene beder om hjælp til konfliktløsning.
- ❖ Når børnene selv løser konflikter via dialog.
- ❖ Når børnene kender deres grænser og giver udtryk for dem.
- ❖ Når børnene stopper, hvis et andet barn beder dem om det.
- ❖ Når børnene tør være i centrum.
- ❖ Når børnene deltager i børnehavens daglige gøremål.
- ❖ Når børnene trøster hinanden og sætter ord på hinandens følelser.

- ❖ Når børnene ser hinandens positive sider og sætter ord på dem.
- ❖ Når børnene giver udtryk for, at de forstår hinanden.
- ❖ Når børnene leger på tværs af alder og køn.

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kommunikation og sprog

Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag

Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Sammenhæng:

Sproget er en indgangsdør til verden - en mulighed for at høste viden og erfaringer.

Sproget er en forudsætning for at udtrykke sig og kommunikere med andre.

Der findes mange forskellige slags sprog f.eks. nonverbalt sprog, talesprog, skriftsprog, tegnsprog, kropssprog og billedsprog.

I gennem disse sprog kan vi dels udtrykke vores tanker, følelser og behov og blive i stand til at forstå andre.

Mål:

- ❖ At give børnene mulighed for at udvikle deres sprog gennem dagligdags aktiviteter.
- ❖ At udfordre børnene til sproglig kreativitet, til at udtrykke sig på mange forskellige måder og ved hjælp af forskellige kommunikationsformer.
- ❖ At støtte og udvikle børnenes interesse for og nysgerrighed i forhold til tegn, symboler,

bogstaver og tal.

Tiltag:

- ❖ Vi vil, gennem sang med børnene, give dem mulighed for at udvide deres ordforråd.
- ❖ Vi vil, med især de yngste, synge mange fagtesange for at børnene opnår en forståelse for kropssprog.
- ❖ Vi vil i perioder bruge rim og remser i samling og i sproggruppen og snakke om rimene og remsernes betydning.
- ❖ Vi vil i dagligdagen, læse bøger sammen med børnene.
- ❖ Vi vil hver anden måned tage på biblioteket og låne nye bøger sammen med børnene.
- ❖ Vi vil for de ældste, fra efterårsferien til foråret tilbyde sproggruppeaktiviteter (se projektbeskrivelse)
- ❖ Vi vil, sammen med især de ældste børn, lave vores egne rimevers og historier.
- ❖ Vi vil i dagligdagen, sætte ord på barnets følelser, så barnet med tiden selv kan sætte ord på hvordan det har det.
- ❖ Vi vil opfordre børnene til at udtrykke sig med ord og sætninger.
- ❖ Vi vil, ved forkert ordstilling eller udtale, gentage barnets sætning korrekt, uden at irettesætte.
- ❖ Vi har træbogstaver og magnetbogstaver, som børnene kan bruge i deres leg og som vi indimellem bruger i samling og sproggruppe.
- ❖ Vi vil bruge børnenes mapper i samtale med børnene.

Tegn:

- ❖ Når børnene synger med, når vi synger.
- ❖ Når børnene vil synge de sange, vi har sunget sammen med dem.
- ❖ Når børnene selv kan synge de sange, vi har sunget sammen med dem.
- ❖ Når børnene bruger fagterne til sangen, imens de synger.
- ❖ Når børnene bruger ord fra sangene i andre sammenhænge.
- ❖ Når børnene kan huske de bøger, vi har læst.
- ❖ Når børnene selv "læser" højt for de voksne og de andre børn.
- ❖ Når børnene kan rimene og remserne uden ad.

- ❖ Når børnene bruger rim og remser når de leger.
- ❖ Når børnene selv finder på rim og remser.
- ❖ Når børnene stiller spørgsmål til rimene og remsernes betydning.
- ❖ Når børnene selv kan sætte ord på deres følelser.
- ❖ Når børnene sætter ord på andres følelser.
- ❖ Når barnet i stedet for at pege bruger ord.
- ❖ Når barnet i stedet for enkelt ord bruger sætninger.
- ❖ Når børnene selv finder bogstaverne frem til at lege med.
- ❖ Når børnene lærer bogstavernes navn og lyd at kende.

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af børnenes krop, sanser og bevægelse?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Krop, sanser og bevægelse

Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag

Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Sammenhæng:

Krop og bevægelse er redskaber til at erobre verden. Ved at styrke børnenes udvikling af motoriske færdigheder, styrke, udholdenhed og bevægelighed, styrkes også deres forudsætninger for at udvikle sig. Krop og bevægelse er ikke kun en fysiologisk, men også en sanselig adgang til verden. Bevægelse baner veje for at udforske, afprøve, nyde og forstå det fysiske såvel som det kulturelle miljø og naturen.

Mål:

- ❖ At børnene oplever glæde ved, accept af og forståelse for deres egen krop og oplever glæde ved at være i bevægelse.
- ❖ At det i børnehaven er muligt at styrke børnenes fysiske sundhed, blandt andet med fokus på ernæring, hygiejne og bevægelse.
- ❖ At børnene får kendskab til kroppens grundlæggende funktioner og støttes i at udvikle forståelse

og respekt for egen og andre kropslige udtryk og reaktioner.

- ❖ At få erfaringer med forskellige former for kropslig nærhed og med at sætte grænser for det.
- ❖ At børnene bliver mere selvhjulpne i at tage tøj af og på og i forhold til personlig hygiejne.

Tiltag:

- ❖ Vi vil tage på ture i skoven, hvor børnene kan opleve et ujævnt underlag under fødderne, som styrker deres balance.
- ❖ Vi vil opfordre børnene til at have bare tæer, når vejret tillader det.
- ❖ Vi vil opfordre børnene til at klatre i træer.
- ❖ Vi vil gynge med børnene.
- ❖ Vi vil hoppe med børnene på madrassen.
- ❖ Vi vil lave forhindringsbaner, ude og inde med børnene, der kan være med til at styrke børnenes motorik og balance.
- ❖ Vi vil lege fangelege og sangelege med børnene, der udfordrer deres motorik. F.eks. der kom en mand fra det røde hav, bjørnen sover, flyv lille påfugl.
- ❖ Vi vil jævnligt arbejde med temaprojekter som omhandler Krop og Bevægelse.
- ❖ Der vil være sakse, farver og blyanter som børnene frit kan benytte.
- ❖ Der vil være puslespil som børnene frit kan benytte.
- ❖ Der vil i perioder blive tilbudt aktiviteter som bading, modellervoks og fingermaling.
- ❖ Vi vil opfordre børnene til selv at prøve at tage tøj og sko af og på.
- ❖ Vi vil opfordre børnene til at bruge potte eller toilet alt efter alder.
- ❖ Vi vil opfordre til at vaske hænder efter toiletbesøg, inden spisning og hvis de er synligt beskidte.
- ❖ Vi vil opfordre børnene til at vaske sig om munden efter måltider og tørre næsen hvis den løber.
- ❖ Vi snakke med børnene om god hygiejne.

Tegn:

- ❖ Når børnene udfordre deres egen krop.
- ❖ Når børnene kan det de vil, uden hjælp. Såsom at gynge selv, klippe efter en streg, binde snøreband, m.fl.

- ❖ Når børnene kan gå tur i skoven uden at blive trætte i benene.
- ❖ Når børnene kan klatre højere op i træet end de plejer.
- ❖ Når børnene kan slå en kolbøtte.
- ❖ Når børnene kan hoppe på et ben.
- ❖ Når børnene får styr på hvor armene sidder fast, hvor mange fingre de har og hovedet sidder på halsen.

- ❖ Når barnet selv vil have bare tæer i sandkassen, på gårdspladsen eller i græsset.
- ❖ Når børnene selv bygger en forhindringsbane.
- ❖ Når børnene kan gå baglæns og løbe i skiftende retninger.
- ❖ Når barnet selv kan gå på toilettet.
- ❖ Når barnet selv kan tørre sig.
- ❖ Når barnet vasker hænder af sig selv.
- ❖ Når barnet selv tørrer sig om munden, hvis den er beskidt.

Natur, udeliv og science

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Natur, udeliv og science

Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag

Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Sammenhæng:

Naturen er hele vejen omkring os og er en del af hver enkelt af os. Vi stammer fra naturen, så det er naturligt for os at færdes i den, vi skal bare lære hvordan.

Vi vil gerne vise børnene hvordan de kan bruge naturen og hvordan vi kan passe på den. Derfor arbejder vi ud fra en økologisk tankegang, hvor vi omgiver os med dyr, der bliver opdrætter økologisk, vi spiser økologisk, så vidt muligt, vi genbruger papir og køkkenaffald, vi bruger bær og frugter fra naturen i husholdningen. Vi vil også gerne, at børnene oplever glæde ved at færdes i naturen og forundres over dens små mirakler.

Mål:

- ❖ At børnene udvikler respekt og forståelse for og oplever glæden ved at være i naturen.
- ❖ At børnene lærer naturen at kende med alle sanser og oplever den som en kilde til og rum for leg, oplevelser, udforskning og viden.

- ❖ At børnene tilegner sig mange forskellige erfaringer med natur, naturfænomener og miljø.
- ❖ At børnene lærer at omgås dyrerne på en god måde.
- ❖ At børnene oplever årstidernes og vejrets skiften.

Tiltag:

- ❖ Vi vil, så vidt omstændighederne tillader det, være ude mindst en gang om dagen på alle årstider og i al slags vejr.
- ❖ Vi vil, hver dag til frokost, tale om hvilken årstid vi er på og hvordan vejret er idag.
- ❖ Vi vil bruge børnehavens udenomsarealer som endnu et rum.
- ❖ Vi vil bruge skove, marker, vandløb og fjorden i nærområdet til forskellige aktiviteter og ture.
- ❖ Vi vil to-tre gange om året, på forskellige årstider, have skovuge med forskellige aktiviteter.
- ❖ Vi vil følge dyrernes liv på gården, fra fødsel til slagtning.
- ❖ Vi vil lære børnene om dyrernes adfærd og hvordan vi behandler dem med respekt.
- ❖ Vi vil sortere affald hver dag.
- ❖ Vi vil høster grøntsager i "farmors" have sammen med børnene til vores maddage.
- ❖ Kødet vi spiser på maddage, stammer fra de dyr vi kender.
- ❖ Vi vil snakke med børnene om hvor maden kommer fra.
- ❖ Børnene kan frit bruge vand, sand, jord, planter og pinde i deres leg på legepladsen.

Tegn:

- ❖ Når børnene gerne vil ud og lege uafhængig af vejr og vind.
- ❖ Når børnene lærer hinanden, hvordan vi behandler naturen og dyrerne.
- ❖ Når børnene stiller spørgsmål om naturen og naturfænomener.
- ❖ Når børnene overvinder deres frygt for forskellige dyr og vil sidde på hesten eller med en myre i hånden.
- ❖ Når børnene deltager aktivt i fodring af dyrerne.
- ❖ Når børnene gerne vil være med til at sortere affald.
- ❖ Når børnene smager på noget, de ikke har smagt før.
- ❖ Når børnene lærer at læse dyrernes signaler.

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kultur, æstetik og fællesskab

Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag

Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Sammenhæng:

Kultur er udtryk for menneskers forståelse af og tilgang til verden. Det er gennem mødet med andre og det der er anderledes, vi definere vores eget kulturelle ståsted og genkender vores egne kulturelle rødder. Jo mere varieret børn får lov til at udfolde sig og jo flere kulturelle møder, de oplever, jo mere bredspekteret bliver de i deres opfattelse af verden, andre mennesker og deres egne muligheder og potentialer. Selv om børn opfattes som fantasifulde væsner, har de ganske som voksne brug for inspiration.

Mål:

- ❖ At børnene får mulighed for at møde og afprøve sig selv i forhold til et bredt spekter af kulturelle udtryksformer.
- ❖ At børnene får adgang til materialer, redskaber og moderne medier, som kan give oplevelser og bidrage til børnenes skabende kulturelle aktiviteter.

❖ At børnene får lejlighed til at deltage i og få viden om kultur, kulturhistorie, traditioner og kunstneriske tilbud.

Tiltag:

❖ Vi vil en gang om året have en kunstuge, hvor børnene har mulighed for at prøve at arbejde med forskellige materialer.

❖ Vi vil tage på biblioteket en gang hver anden måned. Desuden vil vi bruge bibliotekets øvrige tilbud til børn i alderen 2-6 år.

❖ Vi vil næsten hver dag holde samling med børnene, hvor vi synger, læser og leger.

❖ Vi vil præsentere børnene for forskellige bøger, eventyr og historier.

❖ Vi vil bruge lokalområdets kulturelle tilbud, såsom Gl. Estrup, Fjordcentret.

Desuden vil vi nogle gange tage på længere ture til Randers og Århus og bruge deres kulturelle tilbud.

❖ Vi vil fejre højtiderne: Fastelavn, Påske, Sankt Hans og Jul i børnehaven.

❖ Vi har i børnehaven vores egne traditioner som går igen år efter år f.eks.: Børnehavens fødselsdag, Fastelavnsfest, Luciaoptog, julefrokost, juleklip m.fl.

❖ Vi vil præsentere børnene for forskellige materialer og hvad de kan bruges til.

❖ Der er papir, blade, sakse, limstifter, maling, farveblyanter, tusser, musik, musikinstrumenter, bøger, perler, modellervoks m.m. til børnenes rådighed.

Tegn:

❖ Når børnene bruger, det de har oplevet i deres lege og kreative udfoldelser.

❖ Når børnene bruger de kendte materialer til at lave nye ting af.

❖ Når børnene synger de sange, de har lært og selv digter videre.

❖ Når børnene snakker om de oplevelser, de har haft.

❖ Når børnene selv finder på.

❖ Når børnene husker børnehavens traditioner og glæder sig til dem.

6. Dokumentation og evaluering

Vi skal en gang om året evaluere vores pædagogiske læreplaner og for at kunne det, er det vigtigt løbende at have dokumenteret, hvad vi har gjort for at nå vores mål.

Børnene får deres egen mappe, når de starter i Høgereden. I denne mappe vil vi opfordre forældrene til, at sætte billeder af familie, venner og andet der har betydning for barnet. Vi vil ligeledes supplere med billeder og tegninger.

Vi laver billedrammer med skrift og billede og hænger dem op i de forskellige rum, så alle kan se de forskellige læringsituationer der er i det aktuelle rum.

Desuden vil vi i dagligdagen foretage små observationer af børnenes leg, eller hvad der sker under en pædagogisk aktivitet.

Hver gang vi laver en aktivitet, ligger der en projektbeskrivelse forud for aktiviteten, som siden bliver evalueret enkeltstående. Så vi næste gang, vi skal lave samme aktivitet, kan gå tilbage og se, hvad der fungerede godt og mindre godt.

Desuden vil vi tage billeder både til hverdag og ved særlige lejligheder. Nogle af dem vil komme i børnenes mapper, desuden vil vi indimellem vise dem frem ved forældrearrangementer.

Det børnene laver i hverdagen, såsom tegninger, historier, pynt og skulpturer vil i perioder pryde børnehaven.

Vi vil for et år af gangen have et overordnet tema i Høgereden, som kan være en af læreplanens tema eller et tema som er dækket af flere af læreplanens temaer.

Fx 2022 - 2024 er temaet: Sanser og motorik.

For at sikre at de 6 læreplanstemaer bliver sat i fokus ikke kun i vores hverdagshandlinger, men også mere specifikt, tager vi 1 tema op af gangen og arbejder med det 2 måneder ad gangen. På den måde sikrer vi fordybelse og et årshjul, hvor temaerne bliver præciseret og arbejdet med ifht handleplanen, evaluering og dokumentation. Vi aftaler at evaluere midtvejs (efter 1 måned) og igen ved afslutningen af hvert læreplanstema.

En gang om året vil vi i samarbejde med forældrebestyrelsen evaluere Året tema ud fra den foreliggende dokumentation og beslutte, hvad næste års tema kunne være. Personalet kommer med et udspil til et tema.

Vi vil i nyhedsbrevene informere om vores arbejde med det aktuelle læreplanstema, så forældrene den vej igennem kan følge vores arbejde.

7. Forældresamarbejde

Vi vægter et forældresamarbejde, hvor kommunikationen er baseret på åbenhed og ærlighed og således giver mulighed for en konstruktiv dialog, da det er forudsætning for at barnet får så god en dagligdag så muligt.

Den daglige kontakt med forældrene er grundlæggende i Høgereden. Vi vægter at bruge tid på at fortælle om barnets dag og generelt om barnets trivsel. Ligeledes er det vigtigt, at forældrene om morgenen fortæller, hvis der er noget særligt, der kan komme til at påvirke barnets dag i børnehaven. Vi ønsker ligeledes at være tilgængelige for forældrene, hvis de har et behov for en samtale omkring deres barns trivsel og udvikling i Høgereden. Ellers vil vi holde forældresamtaler 1 gang om året, hvor vi vil snakke om barnet, opstarten i Høgereden, mål for barnets udvikling det kommende år, skoleparathed m.m.

Vi er desuden meget åbne for gode ideer, konstruktiv kritik og dialog omkring vores værdier, aktiviteter m.m. i Høgereden. Det er vores mulighed for at udvikle os som institution, som mennesker og som fagpersoner.

Forældrene er altid velkomne til at være med i dagligdagen i det omfang de har tid og lyst. Samtidig håber vi på en engageret forældregruppe, der ønsker at tage aktiv del i Høgeredens hverdag og vil bidrage med hvad de hver især kan f.eks. kunne det være viden om forskellige ting, evner for musik, natur, teater, billedkunst, en spændende arbejdsplads, overskud fra køkkenhaven eller noget helt andet?

I henhold til de styrkede læreplaner, har vi til hensigt at inddrage forældrene endnu mere, fx ved at give små opfølgende "hjemmeopgaver", der kan skabe dialog mellem det der forgår for barnet i Høgereden og hjemmets opfølgning på dette.

Vores forældrebestyrelse blev stiftet i maj 2008. Den består af fem forældre, hvoraf der er en formand, en næstformand og tre menige medlemmer. Derudover er der to suppleanter. Udover forældrene er der mindst en medarbejderrepræsentant og institutionslederen.

Der afholdes forældremøde hver forår, hvor der udføres valg til bestyrelsen. Der skal vælges to - tre nye medlemmer samt to suppleanter årligt. Valget forestås af den siddende bestyrelse.

8. Årets gang i Høgereden.

8.1 Hverdagen

Høgereden bestræber sig på at børnene får en stille og rolig start på dagen. Der er stille musik, stearinlys og alle samles om bordet i køkkenet til fælles morgenmad. Børn, der møder ind før kl. 8, tilbydes morgenmad (udbydes i kostpolitikken).

Efter morgenmaden sættes der ofte aktiviteter i gang ved bordet fx: tegne, male, perler, klippe og klistre, puslespil etc. Børnene må også gerne vælge fri leg. Der opfordres til rolige aktiviteter/lege først på dagen.

I løbet af morgenstunden deles børnene op i vuggestue- og børnehavegruppe. Tidspunktet varierer alt efter dagens behov hos børnene og den aktuelle sammensætning af børn.

Ca. kl. 9-9.30 er der fælles frugt i de forskellige grupper og herefter fortsætter de aktiviteter og lege, der var på begyndt, eller der bliver påbegyndt fælles aktiviteter.

I børnehavegruppen er der ofte voksenstyret leg eller fælles aktiviteter både ude og inde om formiddagen. Ca. kl. 11.20 er der oprydning for alle, derefter vasker alle hænder. Så er der samling, i perioder er alle samlet og i andre er vi delt op efter aldersgruppe eller anden kriterie. Til samling bliver der sunget, læst, snakket om aktuelle ting og øvet i at hvert barn siger noget eller gør noget, mens de andre lytter/ser på. Samlingen har over perioder den samme form/opbygning, men med varieret indhold, for at gøre det genkendeligt for børnene.

I sommerperioden er der ofte fælles samling udenfor.

Efter samling er der madpakker. Her er børnene delt op i to spisegrupper efter alder og med faste pladser. Der er en voksen tilknyttet hver af de to grupper.

De voksne skifter plads en gang om måneden. Børnene får nye pladser efter behov.

Når alle sidder på deres pladser, snakker vi om hvilken dag det er, og hvordan vejret er. Børnene skiftes til at dele madpakker ud. Hos de ældste bliver der ofte læst højt under maden.

Efter madpakker er det for nogen tid til at lege, og for andre er det tid til en middagslur.

Der skal også ryddes op og fejes.

Det vægtes højt, at børnene er ude hver dag enten formiddag eller eftermiddag alt efter hvilken aktivitet, der ellers har været i løbet af dagen.

I vuggestuegruppen kan der både være fri- eller voksenstyret leg eller fælles aktiviteter både ude og inde om formiddagen. Gruppen kan deles op, så nogen er på tur, eller der laves forskellige aktiviteter i hver gruppe. Ca. kl. 11 er der oprydning for alle, derefter vasker alle hænder. Så er der samling, hvor der bliver sunget og leget med instrumenter. Samlingen har over perioder den samme form/opbygning, men med varieret indhold, for at gøre det genkendeligt for børnene.

I sommerperioden er der ofte fælles samling udenfor. Tidsangivelserne varierer alt efter børnegruppens sammensætning og aktuelle behov.

I sommerhalvåret er vi ude hele dagen, når vejret er til det og vi spiser oftest madpakker ude i det fri. I sommerperioden kan det for alle børn være nødvendigt at gå ind midt på dagen pga. stærk sol, og ellers bestræbes der på, at børnene leger i skyggen.

Der er eftermiddagsmad for alle børn ca. kl. 14, og herefter fri leg inde eller ude.

Høgereden lukker kl. 17 mandag - torsdag og kl. 16 fredag.

8.2 Turdage

Når vi skal ud af huset, er det oftest kl. 10, vi tager af sted, der skal på det tidspunkt være ryddet op og spist frugt.

I løbet af året bliver der arrangeret ture til bl.a. Biblioteket, Gl. Estrup, skoven, stranden, til købmanden før fx en maddag eller en forældrekaffe.

På planlagte turdage medbringer barnet egen rygsæk, drikkedunk og tøj og fodtøj, der passer til vejret og turen.

8.3 Traditioner i Høgereden

- ❖ Ca. en gang pr. måned er der forældrekaffe. Hertil er børnene med til at forberede noget til at servere for forældrene. Derudover bager familierne på skift.
- ❖ Høgeredens fødselsdag d. 1. februar fejres i forbindelse med en forældrekaffe.
- ❖ Ca. en gang pr. måned er der maddage (læs mere herom i kostpolitikken)
- ❖ En gang om året (efterår) afholdes der bedsteforældredag, hvor hvert barn inviterer nogen til at komme og være med i børnehaven en eftermiddag.
- ❖ En gang om året afholdes der kunst uge, med forskellige temaer så som: mig selv, min familie, vilde dyr, bondegårds dyr,
- ❖ Der afholdes forældremøde en gang om året, gerne med udgangspunkt i årets tema eller andre aktuelle ting.
- ❖ I løbet af efteråret afholdes der forældresamtaler.
- ❖ Alle højtider fejres i Høgereden i løbet af året: Fastelavn, Påske, Skt. Hans, Høstfest, Halloween og Jul - op til jul vil der være en temauge.
- ❖ En dag i løbet foråret er der overnatning i Høgereden for de 4-6 årige. Denne dag kommer børnene kl. 17, der er velkomst, fest middag, og selskabslege. Overnatningen slutter næste dag kl. 9.
- ❖ Der er tradition for at hvert barns fødselsdag bliver fejret.

Børn fra 3 år og op til skolealderen:

Det er altid dejligt, at blive inviteret til fødselsdag hjemme hos børnene. Der bliver snakket meget om festen dagene op til og forventningerne er store. Det er noget af det, som prioriteres højt i Høgereden, fordi det er så særligt, at blive fejret og få besøg af sine venner og vise sit værelse frem og måske endda sit ynglings legetøj.

Som udgangspunkt vil vi gerne, at der bliver inviteret hjem til fødselsdag en fredag, da denne dag er kortest. Her kan vi også bedst tage hensyn til personalets arbejdstider.

- ❖ Det er en tradition, at der er kaffe og kage til forældrene, når de henter fra fødselsdagen. Hvis festen slutter før børnehavens lukketid, må vi ved fælles hjælp få bragt alle børn tilbage til Høgereden.

Det er dog ikke alle af de store, der har mulighed for at kunne invitere til fødselsdag hjemme. Det har vi stor respekt for, og vi vil meget gerne hjælpe til med at fejre dagen i Høgereden. Der er altid to voksne med til fødselsdag, hvoraf den ene har fri kl. 13 og den anden bliver til lukketid. Så er der to voksne hjemme i Høgereden til at passe de yngste. Det er af praktiske årsager besluttet, at fødselsdage uden for Høgereden er for de børn der er fyldt 3 år og opefter. Der vil selvfølgelig være undtagelser, hvor det giver bedst mening, at komme med fordi man snart fylder 3 år eller fordi, det er ens bedste ven der skal fejres.

Børn fra 1 år og op til 3 år:

Vi vil rigtig gerne fejre børnenes fødselsdage her i Høgereden og hvis I forældre har mulighed for at deltage, er I meget velkommen til det. Man må gerne tage frugt, kage eller andet med til at dele ud til de andre børn i gruppen.

Vi holder fødselsdagssamling, hvor vi synger fødselsdagssang og giver en fælles gave.

Børnene laver gruppevis en gave til fødselaren.

Man må også gerne tegne en tegning eller en anden hilsen, men hvert barn skal ikke komme med købte gaver.

(se mere om fødselsdage i kostpolitikken).

8.4 Sproggruppe og førskolegruppe

Fra efterårsferien og indtil foråret er der sproggruppe for kommende eller måske kommende skolebørn. I sproggruppen øver vi koncentration at række hånden op, at sidde stille på stolen og lytte til hinanden. Vi arbejder med bogstavets navne og lyd, forbogstaver på forskellige ord, rim og remser, historier, teater/leg m.m. (se gerne projektbeskrivelse). Vi terper det ikke, men leger det ind. Det er vigtigt for os, at børnene oplever glæde ved at arbejde med bogstaver og ord og at børnenes får succesoplevelser med "skolearbejde".

Fra efter nytår og indtil skolestart samles de børn, der skal i skole, ca. en gang om ugen til forskellige aktiviteter. Forældrene får et brev hjem inden med datoerne for de forskellige aktiviteter. Vi gør det for at øge udfordringen for skolebørnene, de sidste måneder inden de skal i skole og ligeledes for at styrke sammenholdet i gruppen. Desuden gør vi det for, at børnene får mulighed for at øve sig på at få mere ansvar for sig selv. F.eks. ansvar for selv at pakke en taske med drikkedunk og madpakke, få det rigtige tøj på, modtage kollektive beskeder m.m. (se gerne projektbeskrivelse). Vi besøger bl.a. børnenes kommende skole og evt. SFO, vi deltager i arrangementer for børnehaverne i området, vi tager på kulturelle ture f.eks. Aros, kulturhuset i Randers, virksomhedsbesøg m.m.

9. Kostpolitik

Kostpolitikken er udarbejdet af en gruppe forældre i forbindelse med stiftelse af bestyrelse i Høgereden. Den revideres hvert år ved revision af virksomhedsplan.

9.1 Vores mål med kostpolitikken

Der var generel enighed om, at man som forældre til børn i Høgereden gør det bedste for sine børn herunder giver dem en madpakke med, som man selv kan stå inde for. Der var således generel enighed om, at der skulle være få regler, men hellere opfordringer i form af "bør" og "kan".

En skriftlig formulering af kostpolitikken gør det nemmere for nye familier at forstå spillereglerne i børnehaven.

At vi med en aktiv kostpolitik hjælper vores børn til at sætte fokus på gode spisevaner i en tidlig alder, således at det kan følge dem op gennem skolen og senere i livet. Vi ønsker således at sætte fokus på, hvad vi spiser hvor og hvornår, samt hvad der er godt og skidt for kroppen.

Vi ønsker, at kosten herunder madpakkerne skal danne et godt fundament for leg, så børnene ikke kommer i unødige konflikter, fordi de ikke har den fornødne energi til at lege. Vi ønsker således at sikre, at alle børn har samme udgangspunkt for dagen i børnehaven.

9.2 Morgenmad

Der tilbydes morgenmadsbuffet i børnehaven fra kl. 6.30 - 8.00. Vi serverer bl.a. havregrød, havregryn, havrefras, mælk, nødder, tørret frugt, frisk frugt og grovbrød.

9.3 Mellemmåltider

Hvert barn har en frugtpose med indeholdende mellemmåltider til formiddagsmaden og eftermiddagsmaden. For nogle børn er det rart at have det delt i to forskellige boks. Andre kan godt administrere en. Som udgangspunkt er det nemmest og mest appetitligt for barnet, hvis frugten er skåret ud i mundrette bider og der er lidt forskelligt. Det kan være årstidens frugter og grøntsager, suppleret med lidt bær, avokado, nødder, tørret frugt. Hvis man oplever at ens barn er mere sulten, kan det jo også være en 1/4 rugbrød, et æg, lidt hytteost, en ostehaps eller lignende.

Om formiddagen spises den medbragte mellemmad. Om eftermiddagen suppleres den medbragte mellemmad med brød. Børnehaven inddrager på skift børnene i tilblivelsen af eftermiddagsmaden ved at bage sammen med børnene.

Såfremt barnet har andre behov ex. pga. allergi, skal forældrene selv sørge for alternativer, hvis børnehaven ikke kan imødekomme behovet.

9.4 Madpakker

Madpakken bør indeholde:

Groft brød og frugt/grønt. Den kan endvidere indeholde en lille overraskelse i form af en besked hjemmefra, en tegning på et kogt æg, en spændende serviet ol. Der ønskes med dette at fjerne fokus fra det søde til det spændende.

Madpakken bør også være sund og varieret, så børnene frit kan vælge, hvad de spiser hvornår. Det er endvidere godt med små portioner som ex. lidt nødder, rosiner ol.

Der er i Høgereden blevet besluttet at børnene selv styrer hvad de spiser og hvor meget, for at give børnene så naturligt et forhold til mad så muligt. Hos de yngste ydes der stadig mere støtte i forhold til madpakken. Hos de ældste hjælper de voksne, hvis der er søde desserter, som kan være vanskelige at administrere for børnene selv. Hvis barnet ikke får spist så meget er de voksne også særligt opmærksomme, hvis barnet bliver sultent senere.

Madpakken bør sjældent indeholde:

For at sikre et godt og sundt fundament for madpakken bør den kun sjældent indeholde søde desserter, juice, kage, mælkesnitte ol. Hvis det er med i madpakken, bør det kun være i begrænset mængde.

Madpakken bør aldrig indeholde:

Der er enighed om, at madpakken aldrig bør indeholde slik fra slikhylden samt sodavand og saft.

Inspiration til madpakken:

Børnehaven udarbejder en mappe til inspiration til madpakken. Den indeholder forslag til indhold i madpakken og mellemmåltiderne. Den indeholder også opskrifter på brød og diverse pålæg og tilbehør.

Mad med hjem:

Hvis barnet har mad med hjem i madkassen, er det for at vise forældrene, hvad der spises og netop ikke spises. Dette kan skabe grobund for god dialog med barnet om, hvorfor maden ikke er spist, og hvad barnet ønsker at få med i madkassen. I det daglige støtter børnehaven op omkring barnet for, at det spiser det, det kan. Der opfordres blive siddende lidt længere, idet erfaringen er, at børn har brug for tid og ro til at spise deres mad. Hvis barnet ikke bryder sig om pålægget, opfordres der til at dette tages af, og brødet spises alene. Hvis der fra børnehaven opleves problemer med madpakken som ex. at barnet har brug for mere rugbrød, at der er for meget af det søde eller at barnet højlydt og gentagne gange giver udtryk for, at noget bestemt ikke er ønsket, så tager børnehaven kontakt til forældrene angående dette.

Mad på udflugter:

Når børnehaven skal på udflugt vil det være en fordel, hvis barnet har klapsammen madder med. De er nemmere at redde, hvis de skulle falde på jorden. Det er også nemmere for barnet at styre en klapsammen mad, hvis maden ex. indtages på et tæppe frem for ved bord og stol.

9.5 Måltiderne:

Børnene må gerne tage madkassen frem før og efter det fælles måltid, hvis det vurderes, at

barnet er sultent og præges heraf i ex. legen.

Børnene har drikkedunke med hjemmefra, som vi anbefaler indeholder vand, da det eller optager pladsen for maden. Børnehaven bruger årstidens frugt og grønt, og der serveres derfor ind imellem hjemmelavet saftevand. Børnehaven styrer indtaget af dette, så det er passende i forhold til den øvrige kost. Det forsøges således sikret, at børnenes gennemgående kost og væske er sund, nærende og giver god energi, men også med mulighed for at afvige fra normen ved festlige lejligheder.

Morgenmaden tilbydes børnene som de ankommer. Børnehaven forsøger at gøre det hyggeligt med lys på bordet, stille musik, snak og almindelig morgen ro. Når børnene er færdige, tager de deres tallerken af bordet og går ind og leger eller bliver siddende og snakke med dem, som stadig spiser.

Formiddags- og eftermiddagsmad deles ud af børnene på skift. Når alle har fået deres pose og drikkedunk, siges der værsgo. Formiddagsmaden spises omkring kl. 9. Inden rydder vi op og vasker hænder. Vi starter med en ugedagssang, som bestemmer hvem der må dele frugtposer ud og sige værsgo. Eftermiddagsmaden serveres kl. 14. Vejret bestemmer, hvor formiddags og eftermiddagsmaden spises. Hvis der er godt vejr, spises den gerne i Høgehytten eller på tæpper i haven. Ellers spises den inde i køkkenet og storstuen. Der er faste pladser ved formiddags- og eftermiddagsmaden. Hvis vi er få, sidder vi ofte samlet store og små og uden faste pladser.

Børnehaven gør meget ud af at lære børnene at tage hensyn til hinanden samt at lære at vente på tur, så vi opfordrer til ro med indestemmer rundt om bordet og at børnene holder deres hænder på egen plads. Når alle eller næsten alle er færdige, går de videre med deres leg eller de planlagte aktiviteter.

Frokost starter mellem kl. 11.00 og 11.30. Der er faste pladser ved bordene hos både børnehavebørnene og vuggestuebørnene.

Hos de yngste i st. stuen er der altid god appetit og der bliver hygget og snakket ved bordet. Når børnene er færdige med at spise, bliver de puttet på skift.

Børnehavebørnene er opdelt ved bordene i forskellige grupper. Måltidet starter når alle har vasket

hænder og sat sig på sin plads. Børnehaven har en ugeplan, der viser, hvis tur det er den pågældende dag. Børnene kommer på tavlen, når de bliver 3 år. Madpakkerne deles ud og børnene må begynde at spise, når der er sagt værsgo. På bordene står en affaldsskål, hvor skraldet kommer i. Der er bestik og tallerkner til rådighed for dem der ønsker det.

Bordskikken er, at alle skal sidde på deres stol; at man taler med dem; som sidder ved samme bord; at der ingen bøvsen er eller snak om ulækre ting, mens der spises. Børnehaven forsøger at lære børnene at spise pænt, men lidt leg med maden tolereres især fra de yngste. Der er en forventning om, at børnene bliver siddende ved bordet, indtil de fleste er færdige med at spise. Hvert barn skal rydde op, hvor det har siddet. Madpapiret skal i skraldeskålen. Tallerken, glas og bestik skal sættes i opvaskemaskinen. Hos de ældste skal der ligeledes fejles og tørres borde af. Opgaverne går på skift.

Erfaringsmæssigt spises der ikke helt så meget af madpakken, når der spises frokost ude som inde. Det sker derfor ofte, at børnene kommer ind for at spise frokost, også når det er godt vejr. Det kan endvidere være rart at komme ind fra solen midt på dagen.

9.6 Fødselsdage:

Fødselsdage kan holdes i børnehaven eller hjemme hos barnet. Hvis den holdes hjemme hos barnet, er det som regel fra kl. 10. Det er barnet og forældrene, som holder fødselsdagen, der bestemmer, hvad der serveres. Hvis der inviteres til frokost, skal maden kunne erstatte en god madpakke og dermed følge de anvisninger, der ellers er i kostpolitikken for sund og varierende mad.

9.7 Maddage:

Børnehaven holder maddag 1x pr. måned. Der handles ind sammen med et par af børnene, og der hentes evt. frugt og grønt i skov og urtehave. Maden tilberedes sammen med de børn, som har lyst til at deltage. Når børnene har sat sig til bordet, tales der om, hvilke ingredienser der er brugt, og hvem der har lavet hvad. Dette ses som en træning i både at være stille rundt om bordet, mens én taler, at huske hvilken opgave man havde samt hvad de forskellige ingredienser hedder. Til

maddagen dækkes der fint bord med blomster, dug, knive/gafler/skeer ol.

9.8 Økologi:

Høgereden tilstræber at bruge så mange økologiske varer, som budget og indkøbsmuligheder tillader. De grundingredienser, som bruges i børnehaven, er som hovedregel økologisk. Der serveres f.eks. altid økologiske mælkeprodukter til morgenmad. Det brød, som bages i børnehaven, bages af økologisk mel osv.

Børnehaven udnytter havens/naturens bær og frugter og er model for, hvordan fødevarer udnyttes bedst muligt. Børnehaven tager gerne imod overskud af frugt, grønt ol. På vores færd i nærmiljøet lærer børnene at bruge skraldespande og rydde op efter sig og at bruge naturen med respekt.

Børnehaven opfordrer til, at der bruges så lidt stanniol og plastik, som muligt af hensyn til miljøet. Når børnehaven er på udflugt, er det endvidere en fordel, hvis der er mindst muligt papir med i madpakken. Dette vil gøre det nemmere for voksne og børn at rydde ordentlig op bagefter.